

TWÓJ PRZEWODNIK

NA 7 UDANYCH DNI

NA POWIŚLU

Ruszaj w drogę na Powiśle! Zwiedzaj

Malbork, Sztum, Kwidzyn

Kasia i Maciej Marczewscy

Zaplanuj 7 dni

w Malborku, Sztumie, Kwidzynie i okolicach

Wybierz się na Powiśle, na tereny dawnej Pomorza, krainy pamiętającej Słowian i Prusów, Krzyżaków, biskupów i pomezzańską kapitułę katedralną. Na rowerze, pieszo i autem przemierzaj miasta, pola i lasy Doliny Dolnej Wisły. Zachwyci Cię nadwiślański krajobraz i zaintrygują stare mennonickie cmentarze. Odkryjesz tajemnice Malborka, Sztumu i Kwidzyna, o których wciąż zbyt mało piszą turystyczne przewodniki.

GDZIE LEŻY POWIŚLE?

Powiśle to turystyczny subregion województwa pomorskiego i warmińsko-mazurskiego, leżący po wschodniej stronie Wisły. Od północy graniczy z Żuławami, a na południu dotyka okolic Grudziądza. Z tym przewodnikiem zwiedzisz część Powiśla od Wisły do drogi 55. Powiśle sięga jeszcze dalej – aż do rzeki Dzierżgoń, a niektórzy mówią, że nawet do rzeki Pasłęki.

Nazwa „Powiśle” pojawiła się w okresie międzywojennym i przyjęła się też współcześnie. Czasem budzi spory wśród historyków, ponieważ ten region nie ma czytelnego wyróżnika. Pomorskie Powiśle łączy dziś mieszkańców terenów leżących od Malborka po Kwidzyn. Częścią Powiśla jest geograficzna kraina Doliny Dolnej Wisły. Z tym przewodnikiem poznasz jej unikalny krajobraz.

Życzymy Ci udanego wypoczynku na Powiślu!

Kasia i Maciej Marczewscy

Fundacja, Podcast i Blog Ruszaj w Drogę!
www.ruszajwdroge.pl

Chcesz dowiedzieć się więcej o Powiślu?

Posłuchaj naszego Podcastu Ruszaj w Drogę! o Dolinie Dolnej Wisły, Malborku, Kwidzynie, Sztumie. Zobacz więcej zdjęć i ciekawostek z regionu w darmowych przewodnikach na naszym ↓ Blogu Ruszaj w Drogę!

ruszajwdroge.pl/powisle

Dolina Kwidzińska

Zamek w Kwidzynie

Odkrywaj i zwiedzaj 3 zamki w 3 miastach

Symbolem pomorskiego Powiśla są gotyckie zamki, które powstały w czasach, gdy panowali tu Krzyżacy. Zamek w Malborku był siedzibą wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego i największą gotycką warownią średniowiecznej Europy. Na zamku w Sztumie kolejni wielcy mistrzowie odpoczywali w swojej letniej rezydencji, a połączony z katedrą zamek w Kwidzynie był oczkiem w głowie pomeziańskiej kapituły katedralnej.

Muzeum Zamkowe w Malborku

Malbork, ul. Starościńska 1
tel.: 55 647 09 02
www.zamek.malbork.pl

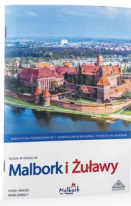
zamek.malbork.pl/bilety

1 BILET NA 3 ZAMKI

Wszystkie 3 zamki szczęśliwie dotrwały do czasów współczesnych. Zamek w Malborku, Kwidzynie i Sztumie to dziś oddziały Muzeum Zamkowego w Malborku. Zwiedzisz je, wykupując promocyjny **bilec na 3 zamki**. Zrobisz to w kasie każdego z zamków albo wygodnie przez internet. ←

Zapytaj w informacji turystycznej o darmowy przewodnik *Ruszaj w drogę na Malbork i Żuławy*; zaplanuj kolejne 7 dni w Malborku i na Żuławach Malborskich. →

Pobierz darmową wersję PDF ze strony: www.visitmalbork.pl

ZWIEDZAJ PRZEZ 14 DNI

Zaletą tego biletu jest niższa cena oraz to, że jest ważny aż dwa tygodnie. Co robić w tym czasie w regionie? Pierwszy tydzień zaplanowaliśmy dla Ciebie w tym przewodniku, a pomysły na kolejny znajdziesz w przewodniku *Ruszaj w drogę na Malbork i Żuławy*. ←

JAK DOJECHAĆ DO MALBORKA, SZTUMU I KWIDZYNA?

Do wyboru masz połączenia prywatnymi busami i autobusami albo dojazd własnym autem. W Malborku zatrzymują się pociągi kursujące na trasie Trójmiasto–Warszawa. Od 2021 r. pomiędzy Malborkiem, Kwidzynie i Sztumem ponownie regularnie kursują pociągi regionalne. Łatwo zaplanujesz wyjazd bez samochodu – miejskie i rowerowe trasy poprowadziliśmy obok dworców kolejowych i autobusowych. Miasta leżą blisko siebie (15 km z Malborka do Sztumu i 25 km ze Sztumu do Kwidzyna), więc podróż między miejscowościami zajmie Ci niewiele czasu. Zaoszczędzisz go na świetne wycieczki!

Zamek w Malborku

Zamek w Sztumie

Panorama krzyżackiego zamku

Dzień 1 Rodzinna wycieczka do Malborka

Zabierz rodzinę do Malborka! Przejdziecie się odnowionymi bulwarami nad Nogatem, popłyniecie w widokowy rejs, wejdziecie do zbiornika na wodę w dawnej wieży ciśnieniowej i zwiedzicie zamek z fenomenalnym audioprzewodnikiem.

Malbork zaskakuje nowymi rodzinnymi atrakcjami. To dla Was zawiątały tu figurki Rycerza Marianka → i multimedialne opowieści w Zewnętrznym Muzeum Fortyfikacji. To dla Was pojawił się napis MALBORK →, spod którego pozdrowicie znajomych. I to dla Was powstaje makieta malborskiego zamku. Wolne chwile zajmą Wam malborskie smoki i dinozaury, grająca fontanna, planetaarium, parki zabaw i rolowisko, a zimą – lodowisko.

Przyjedź do miasta pociągiem i wysiądź na stacji Malbork-Kałdowo, a od pierwszych chwil zachwyci Cię kultowa panorama krzyżackiego zamku zza Nogatu ↑.

Jedziesz samochodem? Zaparkuj na tanim parkingu miejskim P →. Zaoszczędzone pieniądze wydasz na lody i pamiątki.

Rejs widokowy po Nogatcie

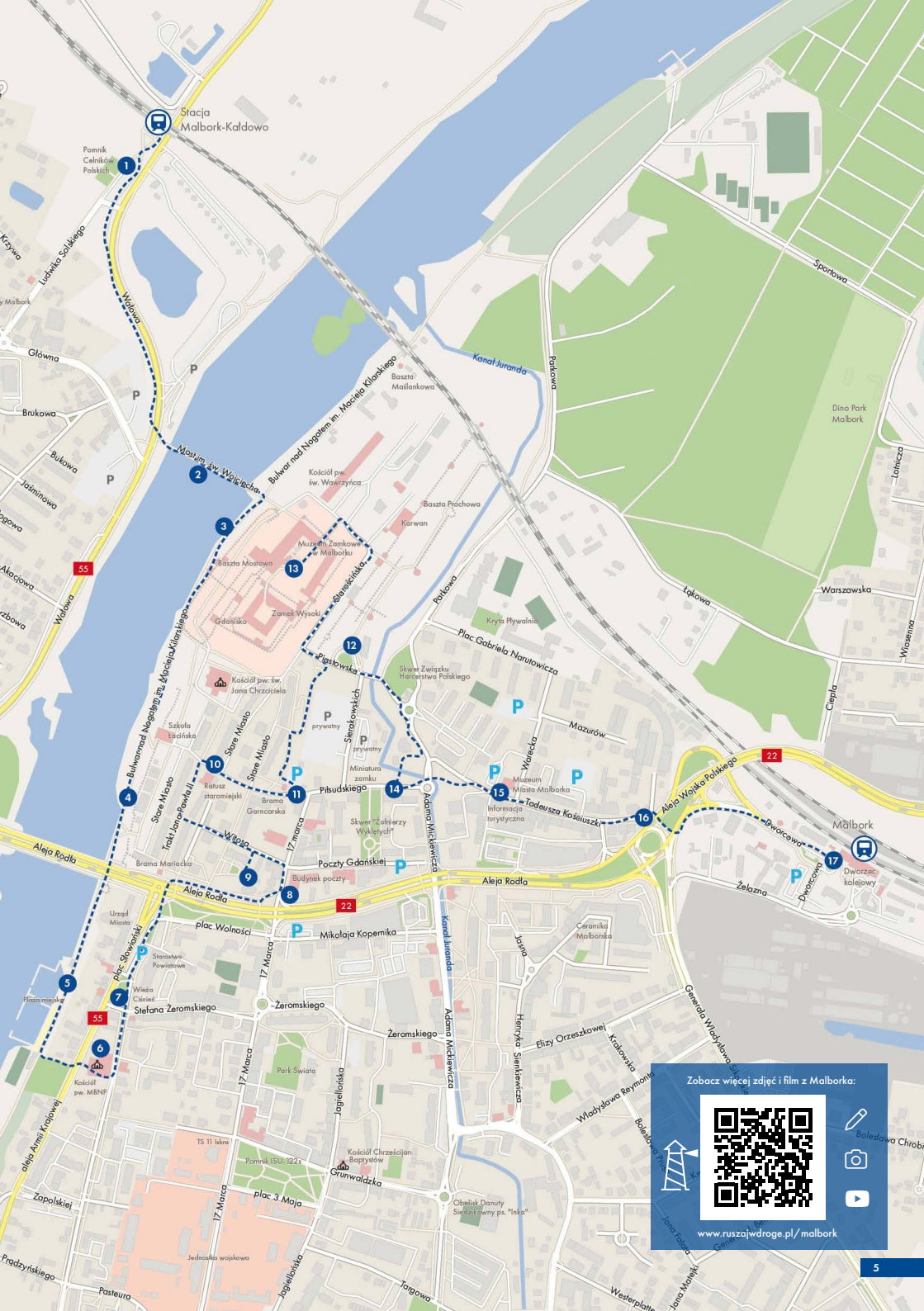
Selfie z Malborkiem

Marianek i malborska moneta

5 km 2 godz. cały dzień

- 1. **Kałdowo, pomnik Celników Polskich** – na tablicy informacyjnej przeczytaj, co tu się wydarzyło
- 2. **Most św. Wojciecha** – z pieszej kładki zrób pamiątkowe zdjęcie zamku w Malborku
- 3. **Łódzie Malbork i Żuławy** – wybierz się na półgodzinny rejs widokowy po Nogatcie
- 4. **Bulwary nad Nogatem** – przejdź się na plażę miejską i zwróć uwagę na odsłonięte podpory miejskich murów obronnych
- 5. **Plaża miejska** – usiądź na chwilę na nowych pomostach i zapytaj o cenę wypożyczenia kajaka
- 6. **Kościół pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy** – odczytaj sentencję pod płaskorzeźbą św. Jerzego walczącego ze smokiem. Co ona oznacza?
- 7. **Wieża ciśnieniowa** – wejdź do środka dawnego zbiornika na wodę i zrób zdjęcia miasta z okien widokowych (str. 8)
- 8. **Budynek poczty** – odszukaj na ścianie herby Malborka i Gdańska oraz datę powstania budynku
- 9. **Zewnętrzne Muzeum Fortyfikacji** – na ekranach z Rycerzem Mariankiem poszukaj starych zdjęć Malborka
- 10. **Ratusz Staromiejski** – sprawdź, kogo upamiętnia tablica na bocznej ścianie ratusza
- 11. **Brama Garncarska** – na makiacie Malborka odszukaj Ratusz Staromiejski, Szkołę tacińską i kościół pw. św. Jana Chrzciciela
- 12. **Kasy biletowe przy zamku** – odbierz kupione przez internet bilety i audioprzewodnik (poproś o wgranie wersji rodzinnej)
- 13. **Wielki Refektarz na zamku** – podnieś jedną z pokryw i sprawdź, co znajduje się pod podłogą
- 13. **Umywalnia Cesarska na zamku** – odszukaj korytarz z flizami (str. 8) i znajdź sceny, które mogłyby dzieć się wokół Malborka
- 14. **Napis MALBORK** – zrób sobie pamiątkowe zdjęcie z napisem i Mariankiem i wrzuć na swój profil z pozdrowieniami dla rodziny i znajomych
- 15. **Informacja Turystyczna** – zapytaj o darmowy przewodnik *Ruszać w drogę na Malbork i Żuławy*
- 16. **Szeląg krzyżacki** – odszukaj monetę z napisem MAGST CORADVS TERCI
- 17. **Dworzec kolejowy** – wejdź do hali dworca i odszukaj herby Kętrzyna i Grudziądza

Stacja Malbork-Kaldowo

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

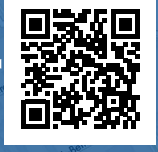
14

15

16

17

Zobacz więcej zdjęć i film z Malborka:

www.ruszaajwdroge.pl/malbork

Przenieś się z rodziną w czasy Krzyżaków

Co roku setki tysięcy turystów przyjeżdżają do Malborka zwiedzać krzyżacki zamek. Nic dziwnego – to najpotężniejszy gotycki zespół zamkowy na świecie, który figuruje na prestiżowej liście światowego dziedzictwa UNESCO.

Malborski zamek zwiedzisz z przewodnikiem, który opowie Ci ciekawe historie i chętnie odpowie na wszystkie pytania, lub z audio-przewodnikiem, który umożliwi Ci samodzielne zwiedzanie.

ZWIEDZAJ WE WŁASNYM TEMPLE

Audiowycieczka dla rodzin z dziećmi przeniesie Cię w czasy Krzyżaków, do 1410 r. Bohater słuchowiska oprowadzi Cię po zamku i opowie o tym, co działo się tu po przegranej przez Krzyżaków bitwie pod Grunwaldem, gdy wojska króla polskiego oblegały zamek. Usłyszysz dialogi i odgłosy życia toczącego się na zamku. Dźwięki muzyki, tętent kopyt konia, którym przybywa na zamek posłaniec, i gwar dochodzący z kuchni sprawią, że odwrócisz głowę w przekonaniu, że to dzieje się naprawdę.

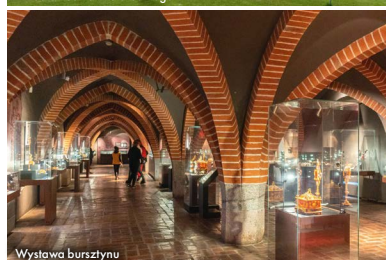
Oszczędzaj czas na urlopie. Kup bilety przez internet i omijaj kolejki do kas. Wydrukuj bilety lub pobierz je w PDF. Audioprzewodnik odbierzesz w budynku kas i ruszysz z nim w drogę. Przez internet kupisz też bilet łączony na 3 zamki ➔

POSZUKAJ MASZKARONÓW – FANTASTYCZNYCH POSTACI

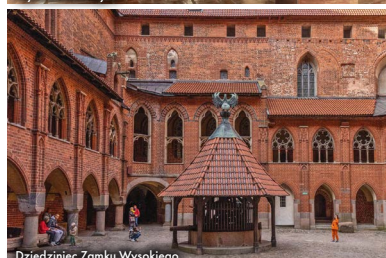
Maszkarony ➔ to dekoracje w kształcie ludzkiej głowy albo dziwnych postaci niczym wyjętych z baśni. Zobaczysz je na wspornikach, kolumnach i oknach, np. na krużgankach Zamku Wysokiego. Odszukaj te przypominające smoka, psa, ptaka, węża, pegaza, małpę ze skrzydłami i diabła, który wskazywał Krzyżakom najszerszą drogę do toalety. Szukanie maszkaronów to świetna zabawa dla całej rodziny. Kto znajdzie ich najwięcej?

Dziedziniec Zamku Średniego

Wystawa burzeńsku

Dziedziniec Zamku Wysokiego

Maszkarony

bilety.zamek.malbork.pl

Muzeum Zamkowe
w Malborku

Malbork, ul. Starościska 1
tel.: 55 647 09 02
www.zamek.malbork.pl

Oddział Przewodniki PTTK
im. Stefana Dubyny

Malbork, ul. Starościska 4
poczta@malbork.pttk.pl
fb.com/MalborkPTTK

Koło Przewodników
Malborskich

Malbork, ul. Starościska 4
tel.: 55 647 08 80
www.przewodnicy.com

Centrum Informacji
Turystycznej

Malbork, ul. Kościuski 54
tel.: 55 647 47 47
www.visitmalbork.pl

Stare Miasto

Obszar Starego Miasta dziś

Co wydarzyło się w Malborku?

Nie byłoby Malborka, gdyby nie Krzyżacy. To rycerze zagonu lokowali miasto w 1286 r. i to oni zbudowali tu zamek, który stał się siedzibą ich państwa. Do krzyżackiej legendy wciąż nawiązuje wiele tutejszych ceglanych budynków.

Krzyżacy długo toczyli wojny z Królestwem Polskim. Malbork był niszczone, a zamek oblegany, lecz wojskom polskim nie udało się go zdobyć. Kazimierz Jagiellończyk musiał wykupić go z rąk czeskich najemników, którym Krzyżacy zastawili warownię.

W 1466 r. Malbork oficjalnie przyłączono do Polski, gdzie pozostał przez ponad 300 lat.

MALBORK STOLICĄ ŻUŁAW

Malbork stał się stolicą województwa malborskiego i wchodzących w jego obszar Żuław, z których czerpał gospodarze bogactwa. Po złotych latach rozwoju miasta przysły wojny ze Szwecją (XVII w.). Po rozbiorach Polski (XVIII w.) miasto włączono do Królestwa Prus.

MALBORK TRACI STARE MIASTO

Od rozbiorów Malbork aż do 1945 r. był miastem niemieckim. W wyniku walk niemiecko-radzieckich w końcówce II wojny światowej zniszczeniu uległo prawie całe Stare Miasto. Po wojnie w miejsce niemieckich mieszkańców przyjechali polscy osadnicy. Ich potomkowie tworzą nową historię Malborka.

MALBORK CAŁY CZAS SIĘ ZMIENIA

Nad Nogatem odnawiane są bulwary, parki i place zabaw, wieża ciśnień staje się turystyczną atrakcją, a nieustannie odnawiany zamek można podziwiać z poziomu turystycznych łodzi i kajaka.

Łodzie czekają na Ciebie przy przystani między zamkiem a pieszą kładką na drugi brzeg Nogaty ➔ **P**. Natomiast kajak wypożyczysz przy plaży miejskiej lub u operatora spływów. Zaplanuj całoniedniowy spływ Nogatem, tylko ustal wcześniej, w jakich godzinach możesz przepłynąć przez poszczególne śluzy ➔ **1.1**.

Ratusz Starego Miasta

Pomnik Kazimierza Jagiellończyka

Dworzec kolejowy

Spływ Nogatem

Bulwary nad Nogatem

Wystawy w wieży ciśnień

W dawnym zbiorniku na wodę

Pod zbiornikiem na wodę

Wejźdź do zbiornika na wodę w wieży ciśnień!

Spójrz na Malbork z góry i wejźdź do dawnego zbiornika na wodę w wieży ciśnień! Spokojnie, staniesz tu suchą stopą, bo potężna niebieska misa jest dziś salą spotkań. Na górę wejdziesz krętymi schodami lub wjedziesz windą.

Wieża swoim wyglądem nawiązuje do krzyżackiego zamku, choć zbudowano ją dopiero w 1905 r. Jej zadaniem było dostarczać wodę do kranów mieszkańców oraz zabezpieczać miasto przed pożarami. O jej historii i przeznaczeniu ciekawie opowiada przewodnik, który czeka tu na Ciebie o wyznaczonych godzinach.

Ze szczytu wieży zobacz panoramę miasta oraz rozciągające się po drugiej stronie Nogaty Żuławy.

www.kultura.malbork.pl/mckie/wieza-cisnien

Stwórz niepowtarzalne flizy

Zostajesz w Malborku na dłużej? Umów się dzień wcześniej na warsztaty w pracowni Ceramika Malborska i na flizach wyczaruj własne wierzyby, wiatraki, statki albo dom podcieniowy.

Flizy, czyli białe kafle malowane granatową farbą, były popularne w Gdańsku, Malborku i na Żuławach, zwłaszcza wśród bogatych kupców i gospodarzy. Przyływały na holenderskich statkach, a po przymocowaniu do ściany zdobiły kuchnie, piece i izby. Podczas warsztatów w pracowni Ceramika Malborska Ty też stworzysz takie arcydzieło.

www.ceramikamalborska.pl

Umów się na wakacyjne warsztaty

Interesujesz się kosmosem? Wybierz się do planetarium! W Szkole Łacińskiej dla miłośników nieba przygotowano specjalne filmy – przeznaczone dla dzieci i osobno dla młodzieży i dorosłych.

W Szkole Łacińskiej nie tylko spojrzysz w niebo, ale weźmiesz też udział w kreatywnych wakacyjnych warsztatach m.in. z czerpania papieru i kaligrafii, robienia witraży czy tkactwa. Pamiętaj tylko, że na zajęcia trzeba się umówić dzień wcześniej.

www.kultura.malbork.pl/mckie/szkola-lacinska

Co jeszcze warto zrobić w Malborku?

Lódź Malbork pływająca po Nogacie

Zaplanuj kolejne dni z darmowym przewodnikiem **Ruszaj w drogę na Malbork i Żuławy**. Znajdziesz w nim plany spacerów po Malborku i sprawdzone pomysły na zwiedzanie Żuław Malborskich. Zapytaj o niego w informacji turystycznej lub pobierz wersję PDF na telefon. →

www.visitmalbork.pl

WYBIERZ SIĘ W REJS ŁODZIĄ MALBORK PO NOGACIE

Wsiądź na jedną z cumujących pod zamkiem łodek o pięknych nazwach Malbork lub Żuławy i popłyń w półgodzinny rejs ↑. Poczuj na twarzy żuławski wiatr i z nietypowej strony oglądaj zamek, Szkołę Łacińską, kościół pw. św. Jana Chrzciciela i Urząd Miasta. Na chłodniejsze dni przygotowano nawet koce!

www.rejsy.malbork.net.pl

SZUKAJ FIGUREK RYCERZA MARIANKA

Gdańsk ma lwy, Gniezno – króliki, a Malbork – wykonane z brzozy figurki maskotki miasta, czyli **Rycerza Marianka** ↓. Spotkasz je w popularnych turystycznych miejscach, musisz tylko dobrze się rozglądać. Każdy z nich wskazuje miejską ciekawostkę lub historię.

www.visitmalbork.pl

BAW SIĘ W KRAJNIE SMOKÓW I DINOZAUROW

Zabierz dzieci do krainy ruchomych dinozaurów w Dinoparku – te bestie wyglądają jak żywe! Czas wolny spędzicie też w Smokolandii, na zabawie wśród smoków, w parkach linowych, placach zabaw i na czynnym w sezonie dmuchanym parku wodnym na miejskim kąpielisku.

www.dinopark.malbork.pl, [fb.com: Smokolandia Malbork](https://www.facebook.com/SmokolandiaMalbork)

WYŚLIJ ZDJĘCIE Z POZDROWIENIAMI Z MALBORKA

Zrobisz je przy napisie MALBORK, stojącym przy rondzie Solidarności → ↻, niedaleko pomnika króla Kazimierza Jagiellończyka. Przyjdź tu też na **multimedialne pokazy fontanny**. Na turystycznej stronie Malborka sprawdzisz, kiedy się odbywają.

www.visitmalbork.pl

Szkoła Łacińska

Rycerz Marianek

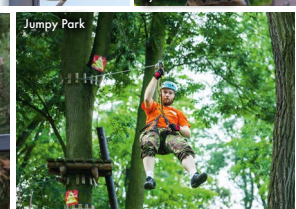
Sklepy Cynamonowe

Zewnętrzne Muzeum Fortyfikacji

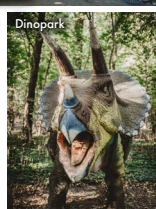
Rycerz Marianek

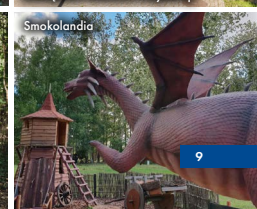
Jumpy Park

Dinopark

Dinopark

Smokolandia

Dzień 2 Rowerem wokół Twierdzy Malbork

Droga z Gościszewa na stację kolejową

Promenada nad Nogatem – Plaża miejska – Czerwony Szlak Kopernikowski – Śluza Szonowo – Las Wielbarski – Browar Gościszewo – Dworek u Leszczyńskich – Gronajny – Lipowiec – Nowa Wieś Malborska – Dworzec kolejowy w Malborku

Powiślańskie pola i lasy to świetna sceneria dla tej aktywnej wycieczki. W tle towarzyszyć Ci będą pozostałości schronów dawnej Twierdzy Malbork, ale największą atrakcją jest tu łagodny krajobraz Powiśla.

Bulwary nad Nogatem wyprowadzą Cię z Malborka i wskażą kierunek do **śluzy Szonowo**. Choć na jej teren można się dostać tylko od strony wody, to nic nie stoi na przeszkodzie, aby właśnie tu zrobić sobie pierwszy przystanek, zanim wjedziesz do wielbarskiego lasu. W tym lesie odnajdziesz pierwsze schrony wielkiej wojennej inwestycji – Twierdzy Malbork [↪ 1 1](#)

Promenada nad Nogatem

Obiekt B1

Czerwony Szlak Kopernikowski

Nad Nogatem

Uwaga! Nie wchodź do środka pomieszczeń i nie podchodź zbyt blisko. Gdy pisaliśmy ten przewodnik, obiekty Twierdzy Malbork nie były jeszcze przygotowane do zwiedzania. Trzymamy kciuki, aby powstał kiedys szlak turystyczny Twierdzy Malbork.

Bohaterem tej wycieczki są także pola i przestrzenie, które oczarują Cię w **Gościszewie, Gronajnach i Nowej Wsi Malborskiej**. Podróżuj powoli, korzystaj ze słońca i czerp siły z wiatru – tak jak wiatraki, które miniesz po drodze. Zatrzymuj się często i wykonuj zadania, które dla Ciebie przygotowaliśmy.

27 km 2,5 godz. cały dzień 48% drogi leśne i polne, 37% asfalt i kostka, 15% płyty drogowe

- 1. **Nowa promenada** – przy zamku zjedź na nową promenadę i przejeźdź nią do plaży miejskiej nad Nogatem
- 2. **Szlak Kopernikowski** – jedź drogą wzdłuż Nogatu; trzymając się oznaczeń czerwonego szlaku aż do Gościszewa
- 3. **Śluza Szonowo** – zrób sobie przerwę na brzegu rzeki. Może dostrzeżesz śluzowanie przepływającego jachtu?
- 4. **Las Wielbarski** – zjedź ze Szlaku Kopernikowskiego i leśnymi drogami dojeżdż do schronów IW1, B1
- 5. **Plac w Gościszewie** – sfotografuj drewniany kościół i sprawdź, co upamiętnia data na placu w centrum wsi
- 6. **Browar w Gościszewie** – przejeźdź obok sklepu lokalnego browaru i jedź drogą przez pole do przejazdu kolejowego
- 7. **Dworek u Leszczyńskich** – w recepcji zapytaj o datę na chorągiewce nad głową konia – co ona oznacza?
- 8. **Farma wiatraków** – policz wiatraki widoczne na horyzoncie
- 9. **Dawny cmentarz w Gronajnach** – odszukaj go na wzniesieniu przy głównej drodze
- 10. **Nowa Wieś Malborska** – sprawdź, czy dostrzeżesz miejsce, w którym ukryte są schrony IR3 i IW5a/b
- 11. **Nowa Wieś Malborska** – sprawdź, co znajduje się w kapliczce przy drodze 515. Jak nazywa się ten typ rzeźby?
- 12. **Wydzielona droga rowerowa** – wróć do centrum Malborka
- 13. **Dworzec kolejowy w Malborku** – wejźdź do hali dworca i odszukaj herby Malborka i Elbląga

Dlaczego powstała Twierdza Malbork?

Kiedy Niemcy szykowali się do I wojny światowej, zaczęli budować pierścień fortyfikacji. Zabezpieczał on teren na południowy wschód od Malborka, zamykając ochronę, którą od północy i zachodu dawał Nogat. ↓

Tak na przełomie XIX i XX w. powstała Twierdza Malbork, która miała chronić miasto przed wojskami rosyjskimi. Rozbudowany w późniejszych latach system schronów i stanowisk artyleryjskich zachował się do dziś i obejmuje ok. 40 obiektów. Twierdza Malbork wchodziła w skład umocnień tzw. Linii Dolnej Wisły, która obejmowała także twierdze w Grudziądzu, Toruniu i Chełmnie.

Ile jest śluz wodnych na Nogacie?

Śluza Szonowo 3 to jedna z czterech śluz, jakie zbudowano na Nogacie, żeby umożliwić jego żeglowność. Pozostałe to śluza w Białej Górze, śluza Rakowiec w Malborku oraz śluza Michałowo w Wiercinach.

Niestety nie są to obiekty turystyczne, wejście do nich jest zabronione. Na ich teren dostaniesz się tylko od strony wody, płynąc Pętlą Żuławską. Śluzy umożliwiają statkom, jachtom i kajakom pokonanie różnicy poziomu między Wisłą a Zalewem Wiślanym. Takie śluzowanie czeka Cię, jeśli wybierzesz się na spływ kajakowy Nogatem.

www.petlazuławska.pl/szlaki-wodne/nogat/

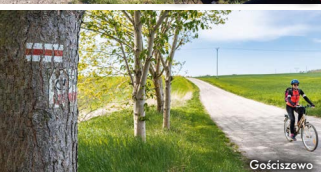
Obiekt IW4a

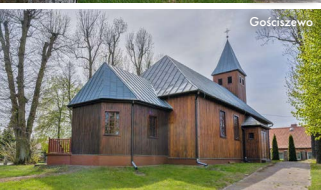
Obiekt IW1

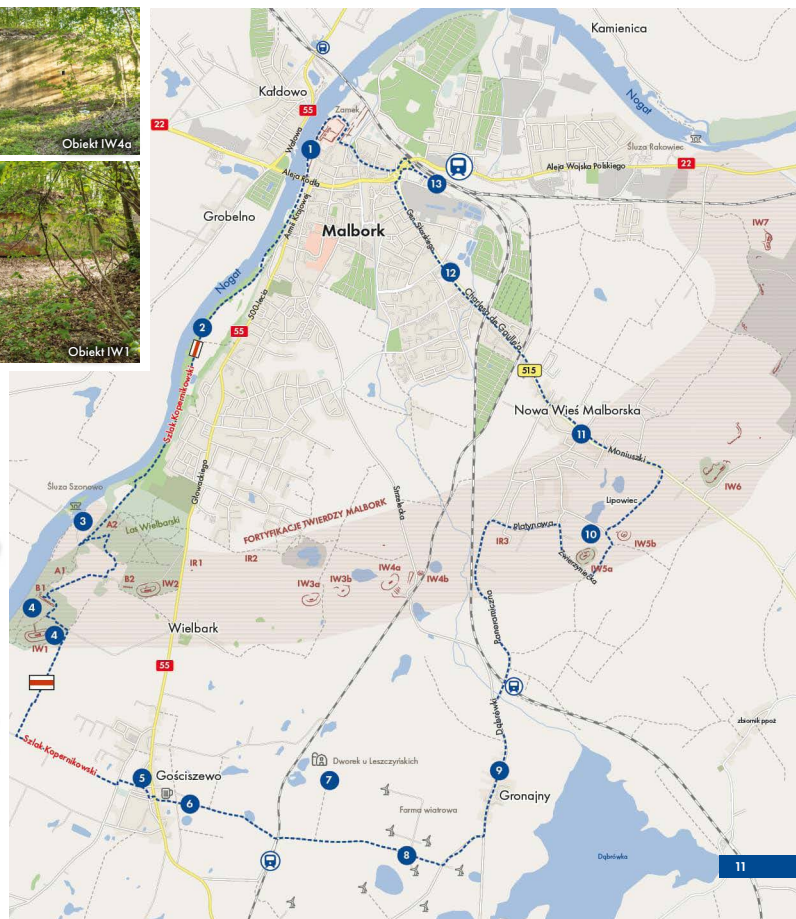
Droga Gościszewo-Gronajny

Gościszewo

Gościszewo

Dzień 3 Spacer po Sztumie

Jak spędzić w Sztumie cały dzień? Wybierz się na spacer wokół Jeziora Zajezierskiego (Sztumskiego), zobacz pokrzyżacki zamek, zajrzyj do parku z amfiteatrem, odpocznij przy tężni solankowej oraz na miejskiej plaży.

Niewiele osób wie, że Sztum to ponad 600-letnie zabytkowe miasto, które upodobał sobie już wielcy mistrzowie zakonu krzyżackiego. Oprócz zamku zobaczysz tu pamiętający średniowiecze kościół pw. św. Anny oraz kościół poewangelicki z pamiątkami po dawnych mieszkańcach.

Spacerując, odkrywaj miejsca i ciekawostki, które zaznaczyliśmy w zadaniach do wykonania. Żeby zrobić je wszystkie, przejdź się głównym traktem miasta, podejź pod gmach urzędu miejskiego i starostwa powiatowego, stań przed wieżą ciśnień i odszukaj miejsce po żydowskim cmentarzu.

A zanim zakończysz ten dzień na promenadzie nad jeziorem, koniecznie wybierz się na pyszne lokalne lody!

 8 km 2,5 godz.   cały dzień

☐ 1. Plaża miejska – zamocz nogi w chłodnej wodzie lub posłuchaj, jak głośno wiosną śpiewają tu ptaki	☐ 9. Biblioteka Kwadro Sztumskiego Centrum Kultury – w punkcie informacyjnym zapytaj o mapy i foldery turystyczne o Sztumie
☐ 2. Rzeźby artystki Ady Miedzińskiej – sprawdź, co robi Wodnik za rzeźbą Rusalki	☐ 10. Szpital miejski – na szklanej tablicy przy wjeździe przeczytaj, co wcześniej znajdowało się w tych zabudowaniach
☐ 3. Kościół pw. św. Anny – na ścianie kościoła odszukaj medalion Najświętszej Marii Panny z najstarszej pieczęci Sztumu	☐ 11. Sztumskie Centrum Kultury – zapytaj o książki o Sztumie i sprawdź, na jakie imprezy warto wrócić do Sztumu
☐ 3. Cmentarz przy kościele pw. św. Anny – odszukaj grobowce rodziny Donimirskich – działaczy na rzecz polskości regionu	☐ 12. Urząd Miasta i Gminy – ze szklanej tablicy odczytaj, co wcześniej znajdowało się w tym budynku
☐ 4. Zamek krzyżacki – wypożycz audioprzewodnik i zwiedzaj z nim zamkowe wystawy	☐ 13. Pomnik naprzeciwko Urzędu Starostwa – sprawdź, jak nazywa się znak, który „srebrem na pomniku lśni”
☐ 5. Pomnik konia sztumskiego – dowiedz się, dlaczego ta rasa była tak ważna na ziemi sztumskiej	☐ 14. Sąd Rejonowy – ze szklanej tablicy odczytaj, co było w tym budynku, zanim zaczął tu działać sąd
☐ 6. Park nad Jeziorem Barlewickim – odszukaj kamień, który przypomina, że tu był kiedyś żydowski cmentarz	☐ 15. Dawny kościół ewangelicki – umów się na popołudniowe zwiedzanie i zapytaj o macewę z żydowskiego cmentarza (pkt 6)
☐ 7. Park przy ul. Kochanowskiego – policz, ile kształtów okien ma wieża ciśnień, i sprawdź, w jakich latach był tu przyległy cmentarz	☐ 16. Promenada nad Jeziorem Sztumskim – przejdź ścieżką dookoła jeziora i zrób pamiątkowe zdjęcie panoramy miasta
☐ 8. Wieża nad bramą wjazdową do zakładu karnego – sprawdź, co robi postać widoczna na iglicy wieży. Co oznacza ta poza?	☐ 17. Teren rekreacyjno-wypoczynkowy – policz, ile jaszczurek wyleguje się na kamieniach

Zamek

Jezioro Zajezierskie (Sztumskie)

Pomnik konia sztumskiego

Plaża miejska

Dwa jeziora zamiast jednego. Jak to zrobili w Sztumie?

Plaża miejska

Sztum jest pięknie położony nad dwoma jeziorami. Wokół Jeziora Zajezierskiego (Sztumskiego) powstała wspaniała promenada, z której korzystają mieszkańcy i turyści. A nad Jeziorem Barlewickim dominuje miejski park z amfiteatrem. Kiedyś było to jedno jezioro – Białe.

Jezioro Białe leżało w średniowieczu na pruskich włościach zwanych Alyem. Z jego wód wylaniały się dwie wyspy. Gdy Krzyżacy podbili mieszkających tu Prusów, na jednej z wysp zbudowali zamek, obok którego powstało też podzamcze, a potem jeszcze... zwierzyniec wielkiego mistrza. Z upływem czasu połączone wyspy zamieniły się w przesmyk, który do dziś oddziela od siebie dwa odrębne już jeziora.

Pomnik Rusalki i Wodnika

Urząd Miasta i Gminy Sztum

Zamek krzyżacki. Letnia rezydencja wielkiego mistrza

Zamek, który zwiedzisz dziś w Sztumie, zbudowali Krzyżacy w XIV w. Była to zaledwie siedziba krzyżackiego urzędnika – wójta. Ale splendoru nadawała mu ranga letniej rezydencji wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego.

Krzyżacki wielki mistrz oraz ówczesna śmietanka uwielbiali przyjeżdżać na sztumski zamek, by odpoczywać w pięknej okolicy i korzystać z czystej wody. Sztum był dla nich niczym uzdrowisko i czas spędzali tu rekreacyjnie. Przy zamku działał też zwierzyniec, w którym wielcy mistrzowie trzymali nawet tak egzotyczne zwierzęta jak lwy czy małpy. Niestety zamek został zniszczony w XVII w. podczas wojen polsko-szwedzkich, a w XIX w. – częściowo rozebrany.

Zachowały się dwa skrzydła, resztki wieży więziennej i bramnej, fragmenty murów. Na zamku zwiedzisz wystawy – koniecznie zrób to z audioprzewodnikiem!

Zamek krzyżacki

Audioprzewodnik po zamku

Muzeum na zamku

Zamek w Sztumie, Oddział Muzeum Zamkowego w Malborku

Sztum, ul. Galla Anonima 16

tel.: 727 633 533

www.zamek.malbork.pl

Jezioro Zajezierskie (Sztumskie)

Promenada nad jeziorem

Co wydarzyło się w Sztumie?

Na ziemi sztumskiej mieszkali Słowianie oraz pruskie plemię Pomezanów. W XIII w. Krzyżacy podbili Prusów i w Sztumie, na pruskich włościach, zbudowali swój zamek ↑.

Po wojnie polsko-krzyżackiej Sztum przypadł Polsce. Polskim starostwem zarządzały m.in. znane wielkie rody: Bażyńskich, Cemów i Bielińskich. Sztum zarówno pod rządami Krzyżaków, jak i polskich starostów rozwijał się. Ale w XVII w. jego dobrą passę przerwały wojny polsko-szwedzkie. Najgorszy był potop szwedzki, który zaczął się w 1655 r. To wtedy najbardziej ucierpiało miasto i sztumski zamek.

DLACZEGO WYBUCHŁA WOJNA ZE SZWECJĄ?

Szwedzki król pragnął panować nad całym wybrzeżem Bałtyku i w 1626 r. zaczął zdobywać kolejne miasta wokół ujścia Wisły. Osłabiona wojnami Polska w 1635 r. przedłużyła ze Szwedami rozejm w Sztumskiej Wsi, który miał trwać aż 26 lat. Ale już 20 lat później wojska szwedzkie ponownie załapały ziemie polskie niczym potop, który objął także Sztum. Dopełnieniem katastrofy był pożar miasta w 1683 r., który pochłonął m.in. ratusz, stojący wtedy tu, gdzie dziś jest budynek dawnego kościoła ewangelickiego ➔ 1 6.

JAK ODBUDOWYWAŁ SIĘ SZTUM?

Po rozbiorach Polski Sztum znalazł się w Prusach i po zjednoczeniu Niemiec pozostał miastem niemieckim. W okresie plebiscytu z 1920 r. miasto było centrum zmagania, ostatecznie przegranych, o włączenie Powiśla do Polski ➔ 2 9. Kiedy na koniec II wojny światowej, w 1945 r., Armia Czerwona weszła do miasta, spaliła je, a to, co z niego pozostało, oddała Polsce. Polacy odbudowali Sztum, tak jak wiele innych zrujnowanych po wojnie miast.

Sztum zmienia się i pięknieje. Pod zabytkowym zamkiem biegnie nowa promenada ↑, przy murach miejskich stanęła łąka solankowa ↵, a miejska plaża zachęca do odpoczynku ↵.

Plac zabaw nad Jeziorem Zajezierskim

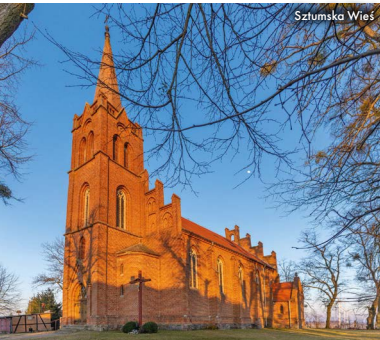
Nad Jeziorem Barlewickim

Łąka solankowa

Wieża ciśnien

Sztumska Wś

W Sztumskiej Wsi przy kościele znajdziesz kamień z tablicą pamiątkową, który przypomina o polsko-szwedzkich rokowaniach z 1635 r. ↵

Kościół poewangelicki

Zobacz kościół poewangelicki z unikatową wystawą

Budynek na placu Wolności to dawny kościół ewangelicki, który od zakończenia II wojny światowej nie pełni swojej funkcji. Obecnie należy do parafii św. Anny, a korzysta z niej Centrum Kultury Chrześcijańskiej Alyem.

W środku, na wystawie „Sztum i ziemia sztumska”, pan Sławomir Igor Michalik prezentuje prywatną kolekcję pamiątek po mieszkańcach regionu. Zobaczysz tu m.in. stare zdjęcia, pocztówki, polskie i niemieckie dokumenty z okresu plebiscytu w 1920 r. ➔ 2 9, dawne mapy Sztumu i Powiśla, przedwojenne tablice z nazwami ulic, fragment macewy z nieistniejącego już żydowskiego cmentarza, przedmioty życia codziennego, talerze i filiżanki, a nawet fotel dentystyczny.

Ta wystawa jest unikatowym świadkiem przedwojennego życia polsko-niemieckiej społeczności ziemi sztumskiej. Napisz lub zadzwoń do pana Sławomira ↓ i umów się na popołudniowe zwiedzanie.

Kościół poewangelicki

Kościół poewangelicki

Kościół pw. św. Anny

Kościół pw. św. Anny ze średniowieczną metryką

Bryła kościoła św. Anny nawiązuje do średniowiecznego wyglądu świątyni. To dlatego, że jej najstarsza część pochodzi z XV w. Spróbuj rozpoznać, które cegły są średniowieczne, a które XIX-wieczne.

Z oryginalnego wyposażenia kościoła przetrwała m.in. późnogotycka ambona, rokokowe konfesjonały i zabytkowa chrzcielnica. Na zewnątrz kościoła odszukaj wmurowaną w ścianę płytę nagrobną pochowanego w Sztumie wojewody malborskiego Achacego Cemy. Zajdź też na przykościelny cmentarz, gdzie zobaczysz groby zasłużonego dla regionu rodu Donimirkich oraz wioletoletniego proboszcza parafii Petera Gaeblera.

Kościół pw. św. Anny

Sztumskie Centrum Kultury i Kino-Teatr „Powiśle”

Kościół filialny pw. Wspomożenia Wiernych Centrum Kultury Chrześcijańskiej Alyem

Sztum, ul. Plac Wolności
tel.: 600 377 001 {Sławomir Igor Michalik}
facebook.com: Sztum i Ziemia Sztumska

Kościół pw. św. Anny

Sztum, ul. Związku Jaszczurczego 5
tel.: 55 277 22 30
fb.com/parafiaaansztum
www.parafia.sztum.net

Sztumskie Centrum Kultury

Sztum, ul. Reja 13
tel.: 55 277 23 06
fb.com/scksztum
www.sztum.sck.pl

Festiwal Teatrów Ulicznych

Biblioteka Kwadro Sztumskie Centrum Kultury

Kiedy warto przyjechać do Sztumu?

Sztum warto odwiedzać przez cały rok, ale najciekawsze flagowe imprezy miasta odbywają się w lipcu. W sierpniu mieszkańcy i turyści oglądają filmy w kinie plenerowym, a we wrześniu spotykają się na Dniach Ziemi Sztumskiej.

www.sztum.sck.pl

Sprawdź informacje o najbliższych wydarzeniach w Sztumie. Znajdziesz je na stronach internetowych i w siedzibach: Sztumskiego Centrum Kultury ← (ul. Reja 13) i Biblioteki Kwadro ↑ (ul. Nowowiejskiego 14).

ZŁOT MIŁOŚNIKÓW GARBUSA

Co roku w pierwszy weekend lipca Automobilklub Volkswagena GarBusa organizuje w Sztumie prawdziwe święto! Uczestnicy z dumą prezentują swoje kultowe auta i biorą udział w koncertach, zabawach i konkursach. Koniecznie przyjeźdź i zobacz paradę garbusów ulicami miasta! ↓

www.avwg.pl

MIĘDZYNARODOWA SZTUMSKA NOC BLUESOWA

Czujesz bluesa? W trzeci weekend lipca zaplanuj wycieczkę do Sztumu. Na plaży miejskiej rozbrzmiewają wtedy genialne bluesowe kawałki w wykonaniu gwiazd z Polski i z zagranicy. Dźwięki niesą się po sztumskich jeziorach i docierają aż na drugi koniec miasta. Dla fanów muzyki bluesowej to prawdziwe święto. Wstęp wolny! ↓

MIĘDZYNARODOWY FESTIWAL TEATRÓW ULICZNYCH

W drugi weekend lipca sztumskie ulice opanowują aktorzy, szczudlarze i mimowie. Barwne rowody zachwycają publiczność, która na żywo bierze udział w ulicznych przedstawieniach teatralnych. Jest gwaro, kolorowo i wesoło. Sztumskie Centrum Kultury co roku zaprasza teatry z całej Europy. ↓ ↑

KONCERT ORGANOWY W KOŚCIELE PW. ŚW. ANNY

Koncerty organowe w kościele pw. św. Anny upamiętniają Koncert Plebiscytowy → 2 9, który w 1920 r. dał Feliks Nowowiejski. To muzyczne wydarzenie było manifestacją polskości przed głosowaniem, które miało zadecydować o przyszłości Powiśla. Sztum uhonorował mistrza Nowowiejskiego, stawiając mu pomnik i organizując każdego roku koncerty organowe. ↓

Złot miłośników garbusa

Złot miłośników garbusa

Dni Ziemi Sztumskiej

Sztumska Noc Bluesowa

Sztumska Noc Bluesowa

Festiwal Teatrów Ulicznych

Koncert organowy

Koncert organowy

Dzień 4 Rowerowa wycieczka dookoła Sztumu

Sztum – Niebieski szlak Wokół Jeziora Sztumskiego – Niebieski szlak pieszy – Leśniczówka Wydry – Stajnia Iskra – Pętla trasy Szlakiem Bielika – Polańskie łąki – Koniecwałd – Sztum

Nie bez powodu krzyżacy dostojnicy upatrzyli sobie Sztum i okolice jako swoje uzdrowisko ➔ 1 6. Zielone lasy, czyste powietrze i czysta bezpieczna woda to były skarby, które doceniano już w średniowieczu. Korzystaj z nich i Ty!

Sztum i jego okolice to raj dla tych, którzy lubią chodzić, biegać i jeździć rowerem. Poprowadzimy Cię bajkowym szlakiem przez las, korzystając z fragmentu wytyczonej przez nadleśnictwo trasy półmaratonu Szlakiem Bielika. Niech poprowadzi Cię znak białego orła na brązowym tle ➔.

W czasie tej wycieczki oddychaj głęboko i naciesz oczy wszechogarniającą zielenią w lesie i przestrzeniami pól ciągnącymi się aż po horyzont. Jedź powoli i odpoczywaj często. Poczuj łagodny rytm spokojnej sztumskiej krainy, posłuchaj, co szepczą wysokie sosny, i zobacz, jak łagodnie kołysze się na wietrze powiślański rzepak i zboże.

Rozwiąż też zadania, które przygotowaliśmy dla Ciebie na ten dzień. Zaprowadzą Cię one m.in. do pięknie położonej Leśniczówki Wydry ➔ i do Stajni Iskra. A gdy wygodną ścieżką rowerową wrócisz wcześniej do Sztumu, możesz spędzić resztę dnia na miejskiej plaży nad jeziorem.

26 km
 2,5 godz.
 cały dzień
 62% drogi leśne, 19% płyty drogowe, 19% asfalt i kostka brukowa

- 1. Zamek w Sztumie – policz, ile ścian ma wieża więzienna, która zachowała się w obrębie zamkowych murów
- 2. Rowerowy szlak Wokół Jeziora Sztumskiego – zrób pamiątkowe zdjęcie panoramy Sztumu
- 3. Teren rekreacyjny – policz, ile jaszczurek wyleguje się na kamieniach
- 4. Leśniczówka Wydry – zjedź lunch w wiacie turystycznej
- 5. Stajnia Iskra – odszukaj 3 podkowy przy wjeździe do stajni
- 6. Szlak Bielika – przejeźdź wydzieloną leśną drogą rowerową poprowadzoną równoległe do asfaltowej szosy
- 7. Droga pożarowa 13 i 16 – skręć w prawo przy skrzyżowaniu z drogą asfaltową na Benowo i trzymaj się oznaczeń pętli trasy półmaratonu Szlakiem Bielika
- 8. Polańskie łąki i Stare Lipy – zatrzymaj się w tych miejscach na zdjęcia (str. 19)
- 9. Koniecwałd – przejeźdź drogą koło fabryki i jedź przez pola do drogi Sztum–Kępina
- 10. Park Miejski w Sztumie – odszukaj miejsce po cmentarzu żydowskim
- 11. Sztum – masz więcej czasu? Przejeźdź się trasą spaceru i wykonaj zadania ze str. 12

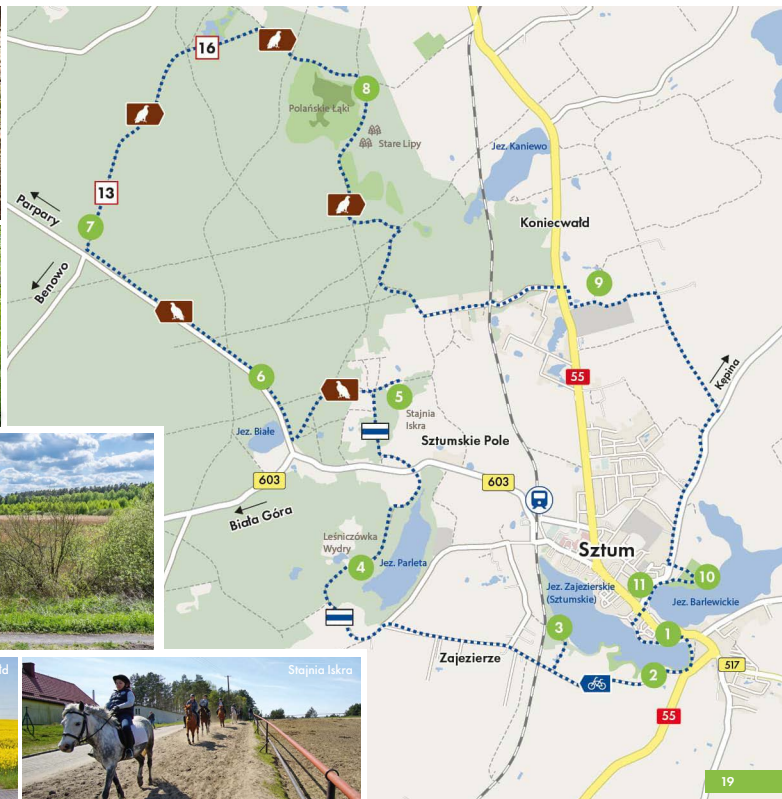
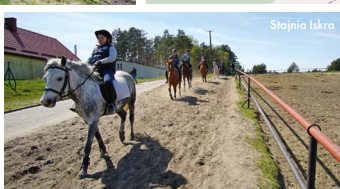
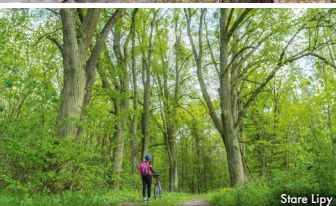
Korzystaj z trasy Szlakiem Bielika

Jeśli lubisz biegać na długie dystanse, zmierz się z całą przygotowaną przez Nadleśnictwo Kwidzyn trasą półmaratonu Szlakiem Bielika. To dwie pętle wyznaczone w lesie między Sztumem a Parparami.

Co roku na starcie tej trasy gromadzą się dziesiątki półmaratończyków, którzy biorą udział w zawodach sportowych. Specjalnie dla nich świetnie oznakowano całą szlak i poprowadzono go wygodnymi ścieżkami przez najciekawsze przyrodniczo miejsca.

Jadąc, zwróć uwagę na mijane w zaznaczonych na mapie miejscach Stare Lipy oraz Polańskie Łąki. Warto zatrzymać się tu na zdjęcia.

Posłuchaj, jak szumi sosnowy las

Sztum ma to szczęście, że leży w pobliżu dużego leśnego obszaru, którego część jest objęta ochroną programu Natura 2000. To taki las, jaki lubimy najbardziej – pełen wysokich i pachnących latem sosen.

Z dróg i tras wyznaczonych w nim przez Nadleśnictwo Kwidzyn korzystają biegacze, rowerzyści i entuzjaści nordic walking. Przyjeżdżają tu też miłośnicy koni. To z myślą o nich wyznaczono tu szlaki konne.

Przyjeżdż do Sztumu i korzystaj z wytyczonych już szlaków, np. spacerowego niebieskiego Szlaku Nadwiślańskiego ze Sztumu do Białej Góry albo rowerowego Szlaku Zamków Powiśla. To dodatkowe pomysły na kolejne dni w Sztumie i okolicach, jeśli zechcesz zostać tu dłużej.

Pałac Fermora, zamek i dawne Stare Miasto

Dzień 5 Spacer po Kwidzynie

Kwidzyn to wspaniałe miasto! Ma tyle ciekawej architektury, że nie wiadomo, w którą stronę obrócić wzrok. Oszłam Cię rozmiar budynków z czerwonej cegły, z których najstarsze nawiązują do czasów krzyżackich.

Na tej wycieczce zwiedzisz największą atrakcję miasta, czyli **zespół zamkowo-katedralny** ↑. Ten kompleks to gotycka perła architektury i jedna z najwspanialszych średniowiecznych budowli na terenie dawnych Prus Zakonnych.

W trakcie całonocnego spaceru zachwycą Cię zielone skwery i parki miejskie, gdzie tak przyjemnie się odpoczywa albo aktywnie spędza czas. To tu zrelaksujesz się przy **těżni solankowej** →. To tu popompujesz na rowerze na pumptracku. I to tu pojeździsz konno w **Miłosnej** – dawnym miasteczku koniarzy.

A ja po drodze opowiem Ci historię Kwidzyna, wskażę, gdzie było kiedyś **Stare Miasto**, i kim była związana z Kwidzynem mistyczka – błogostawiona Dorota.

Teżnia solankowa

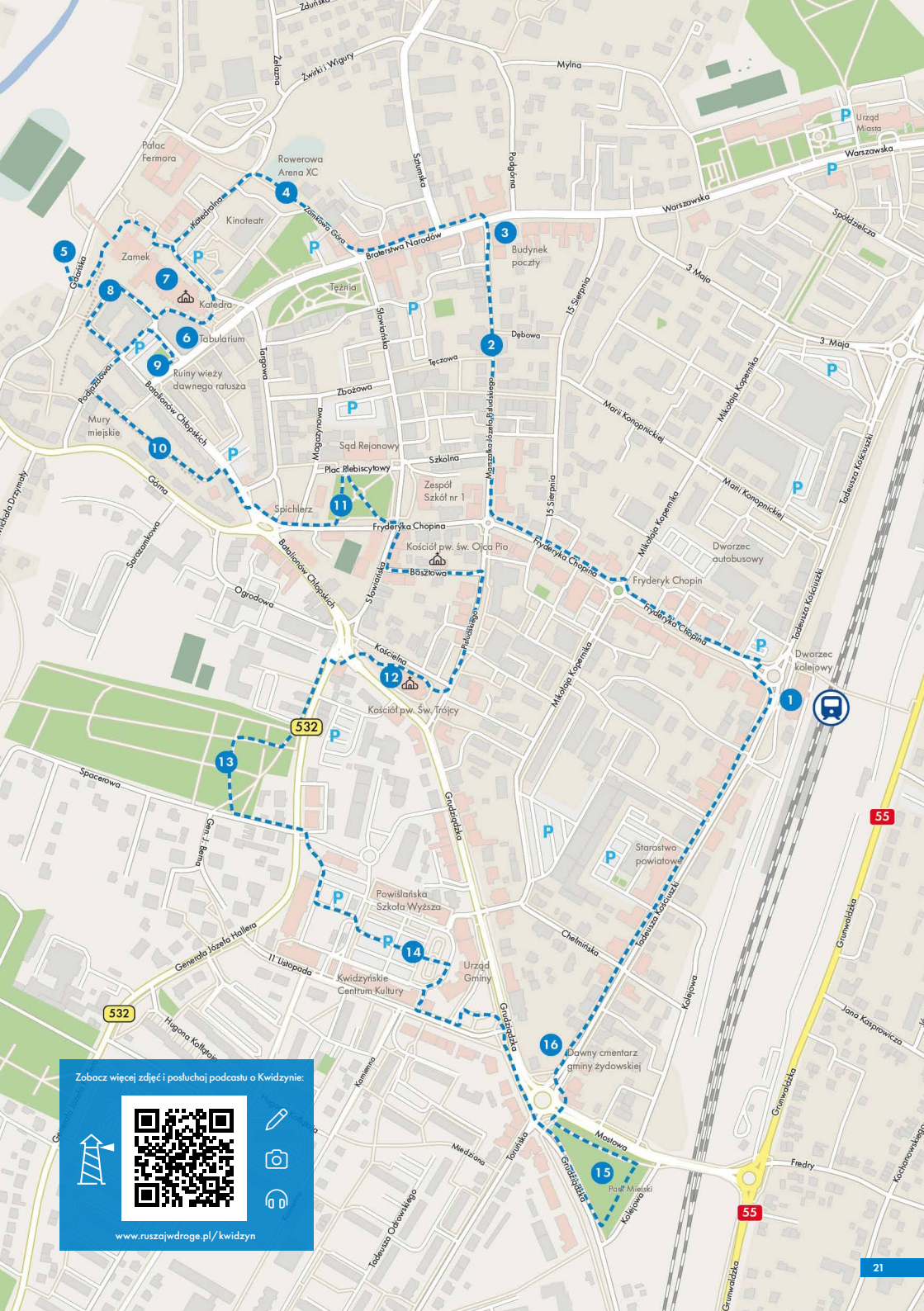
Dawna Królewska Szkoła Podoficerska

Zamek

5 km
 2 godz.
 cały dzień

- 1. Dworzec kolejowy – sprawdź, co przedstawia zdjęcie w dworcowej poczekalni
- 2. Ulica Piłsudskiego – odzyskaj pomnik Marszałka i zegar słoneczny
- 3. Budynek poczty – odzyskaj mozaikę ze szklanych kostek z herbem Kwidzyna i Orła Białego zasłaniającego pruskiego orła
- 4. Arena XC – policz, ile pęłli ma rowerowy pumptrack
- 5. Widok na gdanisko – zrób stąd pamiątkowe zdjęcie zamku
- 6. Tabularium – kup pamiątki z Kwidzyna, bilety na wieżę katedralną i na zwiedzanie katedry z przewodnikiem
- 7. Katedra – na ścianie odzyskaj mozaikę ze szklanych kostek przedstawiającą śmierć św. Jana Ewangelisty
- 7. Krypta Wielkich Mistrzów – dowiedz się, jak nazywali się wielcy mistrzowie zakonu pochowani w krypcie w katedrze
- 7. Wieża katedry – wchodząc na wieżę katedry, policz, ile ma schodów
- 7. Muzeum na zamku – zobacz wystawę etnograficzną w korytarzu prowadzącym do gdaniska
- 8. Panorama z tarasu widokowego przy zamku – zlokalizuj most nad Wisłą, który połączył Kwidzyn z Kociewiem (str. 29)
- 9. Ruiny wieży starego ratusza – odczytaj z tabliczki, w którym roku został rozebrany, i na str. 23 zobacz, jak wyglądał
- 10. Mury miejskie – przejdź chodnikiem wzdłuż murów miejskich i odzyskaj będący w rękach prywatnych budynek synagogi
- 11. Plac Plebiscytowy – odzyskaj kamień graniczny z dawnej granicy biskupstwa pomezarskiego
- 12. Kościół pw. Świętej Trójcy – sprawdź, która z figur nad wejściem to św. Piotr, a która to św. Paweł
- 13. Park przy ul. Hallera – odzyskaj tablicę upamiętniającą dawnych ewangelickich mieszkańców Kwidzyna
- 14. Kompleks dawnej Królewskiej Szkoły Podoficerskiej – odzyskaj na elewacji strzałkę do schronu przeciwloniczego
- 15. Park przy ul. Grudziądzkiej – sprawdź na tablicy informacyjnej, co było kiedyś w tym miejskim parku
- 16. Miejsce po cmentarzu żydowskim – odzyskaj tablicę upamiętniającą miejsce po dawnym kirkucie

Zobacz więcej zdjęć i posłuchaj podcasta o Kwidzynie:

www.ruszaizdroje.pl/kwidzyn

Zamek

Niesamowite zamek i katedra – musisz je zobaczyć!

Największa atrakcja Kwidzyna to kompleks, który lubimy nazywać „zamkatedrą”. Dlaczego? Bo tutaj zamek połączony z obronną katedrą to jeden z najbardziej spektakularnych przykładów zabytkowej architektury gotyckiej w Europie. Po prostu musisz to zobaczyć!

Najpierw w XIV w. pomezkańska kapituła katedralna zbudowała tu zamek, a następnie przystąpiła do budowy w miejscu parafialnego kościoła olbrzymiej, obronnej katedry. W tej katedrze, w krypcie za ołtarzem, pochowano trzech wielkich mistrzów krzyżackich. Ich wizerunki zobaczysz na ścianie górnego chóru katedry.

ZAMEK KAPITUŁY POMEZAŃSKIEJ

W porównaniu z katedrą zamek wydaje się niewielki. Zostały tu tylko dwa z czterech skrzydeł, które pod koniec XVIII w. rozebrano, aby pozyskać cegłę do rozbudowy miasta. Ten zamek wyróżnia połączenie długi na ponad 55 metrów gankiem ze znajdującą się na jego końcu wieżą ustępową tzw. gdaniskiem (niem. *dansker*). Była ona jednocześnie średniowieczną toaletą i wieżą ostatecznej obrony. W prowadzącym do niej ganku zwiedzisz dziś wystawę etnograficzną oddziału Muzeum Zamkowego w Malborku.

Dowiedz się więcej o zamku i katedrze: www.rusznajdroge.pl/kwidzyn-zamek

JAK ZWIEDZAĆ ZAMEK I KATEDRĘ?

Zamek i katedra, choć w jednym kompleksie, to dwa osobne obiekty. W kasie muzeum zamkowego kupisz bilet na zwiedzanie wystaw z audioprzewodnikiem. Pamiętaj tylko, że w poniedziałki muzeum jest zamknięte. Bilet na zwiedzanie katedry kupisz w sklepie Tabularium. Przewodnik pokaże Ci katedrę, Kryptę Wielkich Mistrzów, kaplicę bł. Doroty i zaprowadzi Cię na wieżę. W Tabularium kupisz też pamiętki z Kwidzyna oraz książki o historii miasta i Powiśla.

Zamek

Krypta Wielkich Mistrzów

Katedra

Wystawa etnograficzna na zamku

Wystawa przyrodnicza na zamku

www.zamek.kwidzyn.pl

Zamek w Kwidzynie, Oddział Muzeum Zamkowego w Malborku

Kwidzyn, Katedralna 1

tel.: 55 646 37 80

fb.com/muzeumkwidzyn

Tabularium, sklep z pamiątkami, przewodnicy po katedrze

Kwidzyn, Braterstwa Narodów 33

tel.: 55 273 21 21

fb.com/Tabularium

Katedra pw. św. Jana Ewangelisty

Kwidzyn, Targowa 7

tel.: 55 273 21 21 (zwiedzanie)

fb.com/katedrawkwidzynie

www.katedrakwidzyn.pl

Ruiny wieży ratusza na dawnym rynku

Co wydarzyło się w Kwidzynie?

Kwidzyn założyli Krzyżacy, ale szybko stał się on siedzibą biskupa pomezkańskiego. Gdy biskup przeniósł siedzibę do Prabut, w Kwidzynie pozostała pomezkańska kapituła katedralna. To ona zbudowała tu zamek i katedrę.

Kapituła istniała w mieście do utworzenia w 1525 r. świeckich Prus Książęcych. W XVIII w. Kwidzyn został siedzibą władz administracyjnych nowej prowincji Prusy Zachodnie. Stał się ważnym miastem, co wpłynęło na jego rozwój. Sto lat później utworzono tu garnizon wojskowy i **Królewską Szkołę Podoficerską** ↓. Kiedy w 1920 r. pojawiła się szansa przyłączenia Kwidzyna do Polski, większość mieszkańców zagłosowała za tym, aby pozostał on w Niemczech ↪ 2 ♻️. I tak aż do końca II wojny światowej Kwidzyn był miastem niemieckim.

W 1945 r. wojska radzieckie zdobyły miasto, które następnie przekazano Polsce. Nastąpiła całkowita wymiana mieszkańców. Współcześni kwidzynie to m.in. potomkowie polskich powojennych osadników, którzy tworzą tu nową polską historię.

JAK WYGLĄDAŁO STARE MIASTO W KWIDZYŃE?

Do II wojny światowej Kwidzyn miał **Stare Miasto**, ulokowane tuż obok katedry ←. Pośrodku placu stał neogotycki ratusz z 1880 r., który został spalony w 1945 r. Jego resztki rozebrano, pozostawiając tylko **relikt wieży** ↑. Czerwoną cegłą zaznaczono jego dawny obrys – zobacz, jaki był wielki ←. Dziś w miejscu Starego Miasta stoją współczesne budynki stylizowane na dawne kamienice. Tak jak kiedyś przejdziesz się pod podcieniami i zobaczysz układ ulic wyznaczony jeszcze w średniowieczu.

Stare Miasto

Dawny ratusz miejski

Plac ratuszowy i katedra

Park przy Urzędzie Gminy

Kompleks dawnej Królewskiej Szkoły Podoficerskiej

Kim była błogosławiona Dorota?

W katedrze zjrzyj do kaplicy ↑ poświęconej błogosławionej Dorocie. Dorota była rekluzją, czyli pustelniczką, która za życia kazała zamurować się w celi. Co łączy tę mistyczkę z Kwidzynem?

Dorota Schwartze urodziła się w Mątowach Wielkich na Żuławach. Gdy miała 16 lat, wydano ją za mąż za starszego o 20 lat płatnerza z Gdańska – Adalberta. Brutalny wobec kobiety mąż nawrócił się dopiero po śmierci ich ośmiorga dzieci.

Podczas pielgrzymek po Europie Dorota poznała rekluzję – formę odosobnienia, której skrajnym rodzajem było zamurowanie w celi do końca życia. Na taki akt musiała jednak mieć zgodę biskupa. W jej uzyskaniu pomógł Jan z Kwidzyna – dziekan pomeziańskiej kapituły i spowiednik Doroty. Mistyczkę zamurowano w celi w 1393 r. – po 14 miesiącach odosobnienia zmarła.

Kult błogosławionej Doroty trwa do dziś. Znane są cuda dokonane za jej wstawiennictwem. Jest patronką m.in. kobiet, matek i Pomorza.

Kwidzyn jak filmowa sceneria. Szykuj aparat!

Spacer po Kwidzynie to gratka dla miłośników architektury. Zachwycisz się zwłaszcza zabytkowymi budynkami z czerwonej cegły, które będziesz mijać na każdym kroku →.

Wielkie budowle, w których mieszczą się dziś głównie urzędy, powstawały w XIX i XX w. Wiele z nich, tak jak budynek poczty czy kompleks dawnej Królewskiej Szkoły Podoficerskiej, nawiązuje stylistyką do dawnych warowni. Na przykład inspirację do budowy kompleksu stanowiła paryska Bastylia. Architekci zachwycali się też legendą Krzyżaków, projektując budynki na wzór ich zamków. Podkreślali w ten sposób historyczne dziedzictwo tych ziem.

Imponujące są też Pałac Fermora, kościół pw. św. Trójcy oraz gmachy: Starostwa Powiatowego i Urzędu Miejskiego.

Kaplica błogosławionej Doroty

Pałac Fermora

Urząd Miasta

Urząd Gminy

Budynek poczty

Starostwo Powiatowe

Plac Plebiscytowy

Kościół pw. św. Trójcy

Co jeszcze warto zobaczyć w Kwidzynie?

Odpocznij na placu Plebiscytowym – miejskim skwerze powstałym w XIX w. na terenie średniowiecznego cmentarza. Usiądź wśród drzew przy rzeźbie Wiolonczelistki oraz pozostałych muzyków autorstwa Piotra Garstki ←

Rozejrzyj się i zwróć uwagę na otaczające Cię ciekawe budynki. Na przykład na ten z płaskorzeźbą św. Jerzego walczącego ze smokiem – to dawny **szpital św. Jerzego** z XVIII w. (dziś prywatny dom). I na wspaniały **gmach** z XIX w. (dziś siedziba Sądu Rejonowego) ←. W 1920 r. siedzibę miała tu Międzysojusznicza Komisja Plebiscytowa, nadzorująca przebieg plebiscytu na ziemi kwidzyńskiej ↗ 2 9.

Obok zobaczysz imponujący Zespół Szkół nr 1. To dawne **Gimnazjum Królewskie im. Friedricha Schillera**, zaprojektowane przez słynnego berlińskiego architekta Karla Schinkla. Dziś przed pięknie odnowionym budynkiem stoi popiersie obecnego patrona szkoły – Stanisława Staszica. Tyle zabytków w zasięgu wzroku!

NAUCZ SIĘ JEŹDZIĆ NA PUMPTRACKU ROWEROWEJ ARENY XC

Ziemne i betonowe tory, muldy, pętle i ostre zjazdy – jeśli marzysz właśnie o tym, pakuj rower i naucz się pompować na pumptracku. Wsiądź na rower, ale nie siadaj na siodełku – ugnij łokcie i kolana. Zjeżdżając z górki, dociśnij rower, jakbyś robił przysiad, a podjeżdżając – wyprostuj ręce i nogi, wypychając rower przed siebie. Jak to wygląda w praktyce? Przyjedź do Kwidzyna i zobacz, jak młodzież szaleje na **Rowerowej Arenie XC** ←.

SPĘDŹ MIŁO CZAS W MIŁOSNEJ – DAWNYM MIASTECZKU KONIARZY

Na Terenach Rekreacyjno-Wypoczynkowych Miłosna pojeździsz konno lub bryczką, zobaczysz minizoo i obejrzysz konne zawody. Na początku XX w. w Miłosnej powstało prawdziwe miasteczko koniarzy, do którego przeniesiono z Kwidzyna **Stado Ogierów**, założone jeszcze w 1788 r. przez pruskiego króla Fryderyka II Wielkiego. Zabudowa miasteczka zachowała się do dziś. Nawet jeśli nie jeździsz konno, warto ją zobaczyć.

www.milosna.kwidzyn.pl

Rzeźba Wiolonczelistki i dawny Szpital św. Jerzego

Sąd Rejonowy

Arena XC

Miłosna

Miłosna

Korzeniewo

Dzień 6 Rowerem przez Dolinę Dolnej Wisły

Kwidzyn – Korzeniewo – Grabówko – Kaniczki – Nebrowo Wielkie – Głina – Okragła tąka – Bronisławowo – Olszanica – Grabówko – Rozpędziny – Kwidzyn

Na tej rowerowej wycieczce odkryjesz prawdziwy urok Doliny Dolnej Wisły. Z każdej strony otaczać Cię będzie niezmierną przestrzeń, a twarz owieje ożywczy wiatr. Mijając rozległe pola, stare cmentarze i punkty widokowe na wale Wisły, zakochasz się w tym krajobrazie.

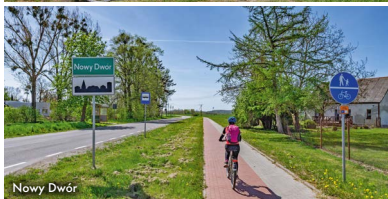
Poznaj historyczne pamiątki regionu. W Korzeniewie dotrzesz na miejsce po dawnej przeprawie promowej. Jest tam port rzeczny i budynek, w którym mieści się dziś katolicka kaplica. Kiedyś na ścianie tego budynku działał wodowskaz, który pokazywał barkom stan wody na Wiśle.

W Grabówku i Kaniczkach miniesz dwa cmentarze ewangeliczne ➔ 30, a w Nebrowie Wielkim z wału Wisły zobaczysz Nowe, łączące po drugiej stronie rzeki. To świetne miejsce na odpoczynek.

Powrót do Kwidzyna, z nieco stromą końcówką, uprzyjemni Ci świetna widokowa ścieżka rowerowa, poprowadzona trasą dawnej kolei wąskotorowej ➔. Oczaruje Cię widoczna stąd panorama Doliny Kwidzińskiej. Na ścieżce będzie już z góry, więc czeka Cię naprawdę bardzo przyjemny koniec wycieczki.

Korzeniewo

Nowy Dwór

Trasa dawnej wąskotorówki

Nebrowo Wielkie

53 km 3 godz. cały dzień 58% drogi asfaltowe, 34% wydzielone ścieżki, 8% płyty drogowe

- 1. Dawna przeprawa promowa w Korzeniewie – odszukaj daty na znaku wielkiej wody
- 2. Droga z płyt w kierunku Nowego Dworu – wejdź na wał nad Wisłą i odszukaj na horyzoncie zamek w Kwidzynie
- 3. Droga 588 – dojeżdż do końca drogi i odszukaj przyczółki mostu drogowo-kolejowego łączącego Opalenie i Grabówko
- 4. Dawny cmentarz ewangelicki w Grabówku – w zagajniku przy głównej drodze odszukaj stelę Michaela Worma
- 5. Dawny cmentarz ewangelicki w Kaniczkach – odczytaj sentencję na żelaznym krzyżu i sprawdź, co ona oznacza
- 6. Kościół pw. MBKKP w Nebrowie Wielkim – sprawdź, komu poświęcono granitową tablicę w pobliżu wejścia do kościoła
- 7. Punkt widokowy na wale Wisły – po drugiej stronie Wisły odszukaj na horyzoncie zamek i kościół w Nowem
- 7. Pomnik Żołnierza Polskiego w Nebrowie Wielkim – sprawdź, jaki rok widnieje na pomniku
- 8. Jezioro Nebrowo – odpocznij i zrób sobie piknik w wiacie turystycznej przy szlaku Wiślanej Trasy Rowerowej
- 9. Dawny cmentarz ewangelicki w Bronisławowie – z tablicy odczytaj, z którego wieku pochodzi ten cmentarz
- 10. Dom podcieniowy w Olszanicy – zobacz ostatni z zachowanych na tym terenie domów podcieniowych
- 11. Droga rowerowa śladem kolei wąskotorowej – podczas zjazdu podziwaj genialne widoki na Dolinę Kwidzińską

Poczuj Dolinę Dolnej Wisły!

Aby poczuć klimat Doliny Dolnej Wisły, jedź na rowerową wycieczkę wzdłuż wałów Wisły. Po drodze obserwuj rozległe pola i zbocza lasów mające na horyzoncie. Ten region to mekka dla szukających spokoju.

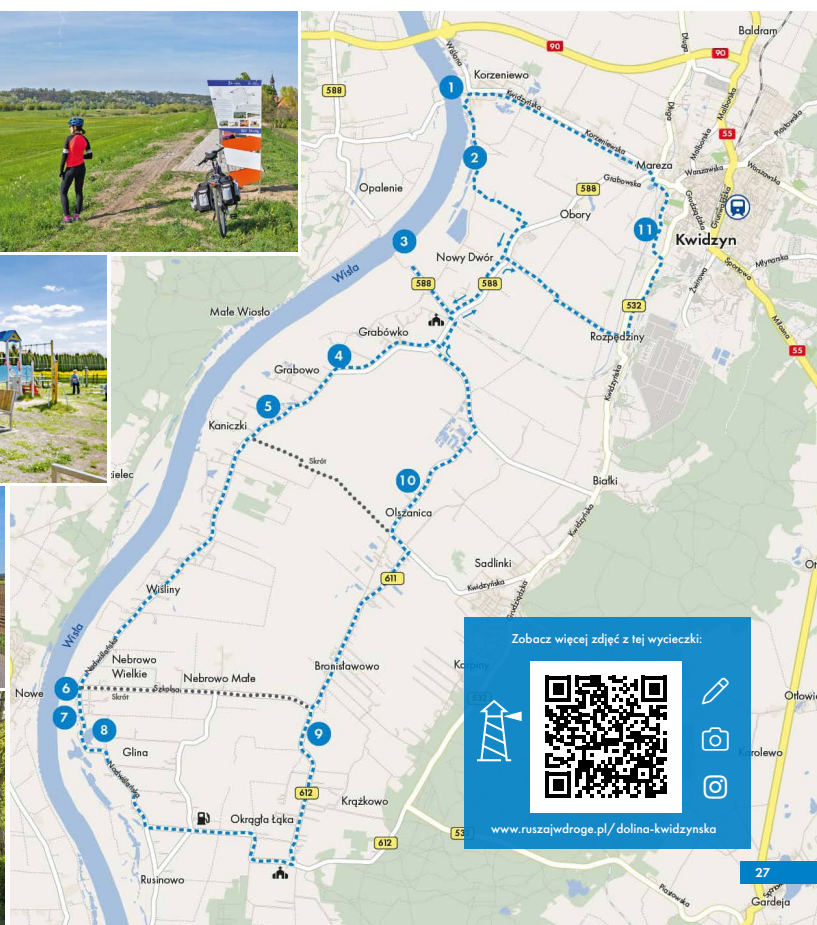
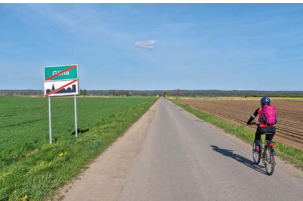
Dolina Dolnej Wisły rozciąga się przez 120 km od Bydgoszczy do Gniewu wzdłuż obu brzegów Wisły. Na północy, na linii Nogatu, graniczy z Żuławami ➔ 3 0. Najbardziej płaski teren doliny pocięty jest kanałami melioracyjnymi, a przed powodzią zabezpieczają go wały, od wieków wpisujące się w nadwiślański krajobraz. Te wały to idealne miejsce na piknik lub kolację i sesję zdjęciową o zachodzie słońca.

Odkryj Wiślaną Trasę Rowerową

Na tej wycieczce przejedziesz fragmentem Wiślanej Trasy Rowerowej. To planowany na ok. 1200 km szlak, który ma biec przez całą Polskę wzdłuż Wisły. Spora jego część jest już gotowa. Czekamy na resztę!

Wiślana Trasa Rowerowa prowadzi przez najbardziej malownicze tereny rozciągające się po dwóch stronach największej polskiej rzeki. Dla najlepszych widoków warto od czasu do czasu wejść lub wjechać na wał.

W Polsce od 2014 r. rowerem można podróżować po wałach przeciwpowodziowych bez obaw o mandat, nawet jeśli nie ma na nich szlaku. To dobra wiadomość dla rowerzystów!

Dzień 7 Samochodem ruszaj na Powiśle!

Malbork – Gościszewo – Sztum – Benowo – Barcice – Ryjewo – Marezta – Grabówko – Nebrowo Wielkie – Bronisławowo – Olszanica – Kwidzyn – Korzeniewo – Janowo – Rudniki – Biała Góra – Piekło – Miloradz – Malbork

Rudniki

Benowo

Benowo

Korzeniewo

Nebrowo Wielkie

Wybierz się na samochodowy rajd i w jeden dzień poczuć klimat Doliny Dolnej Wisły. Zatrzymuj się na obłędnych punktach widokowych, odwiedzaj menonickie cmentarze i poszukuj śladów zdarzeń z przeszłości.

Z okien samochodu podziwiasz niekończące się przestrzenie pól rozciągające się między Malborkiem, Sztumem a Kwidzynem. To właśnie jest **Dolina Dolnej Wisły**, z rozległymi dolinami porzeczanymi siatką kanałów i rowów melioracyjnych. Wypatruj zabytkowych domów ↑, starych cmentarzy, na których chowano ewangelickich i menonickich mieszkańców → **3 0**, oraz tablic z informacjami o wydarzeniach, które się tu rozegrały.

Charakter tej krainie nadaje Wisła, wzdłuż której przebiega ta trasa. Niemal cały czas będziesz widzieć wały zabezpieczające dolinę przed królową polskich rzek. Te wały same w sobie są atrakcją, dlatego wejdź na nie od czasu do czasu. Podziwiaj stąd obłędne panoramy → i ciesz się posiłkiem na świeżym powietrzu. Kawa z termosu nigdzie nie smakuje tak dobrze jak tutaj.

141 km 3 godz. cały dzień

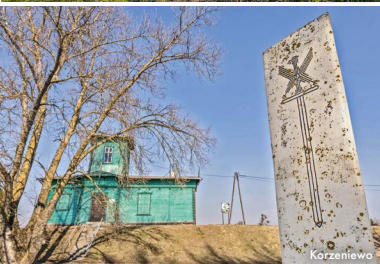
- 1. **Gościszewo** – sfotografuj drewniany kościół i sprawdź, co upamiętnia data na placu w centrum wsi
- 2. **Benowo** – zrób zdjęcie gotyckiej kropielnicy przed wejściem do kościoła pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
- 3. **Barcice** – na dwóch cmentarzach odszukaj drewniane tablice nagrobne (str. 30) i kamienne nagrobki w formie świętych drzew
- 4. **Barcice** – na stelach na menonickich cmentarzach odszukaj symbole: motyla, makówki, gałązek palmowych i pochodni
- 5. **Sanktuarium pw. św. Rodziny w Ryjewie** – przeczytaj, co wmurowano pod kamień węgielny
- 6. **Kościół pw. bł. Michała Kozala w Ryjewie** – sprawdź, co oznacza data na chorągiewce na wieży kościoła
- 7. **Cmentarz menonicki w Marezie** – odszukaj na stelach pastersza z pochodnią, aniołka z trąbką i splecione dłonie
- 8. **Trasa Grabówko–Korzeniewo** – zadania 1–11 ze str. 26
- 9. **Izba Regionalna w Janowie** – z kamiennej tablicy na budynku odczytaj, jakie wsie weszły w skład Małej Polski (str. 29)
- 10. **Mural na budynku szkoły w Janowie** – sprawdź, czy potrafisz odczytać znaczenie symboli na murale
- 11. **Kościół w Janowie** – sprawdź, jaka data widnieje nad wejściem do kościoła. Co ona oznacza?
- 12. **Rudniki** – na punkcie widokowym na wale zrób zdjęcie panoramy na Dolinę Dolnej Wisły
- 13. **Biała Góra** – zobacz, jak wygląda zabytkowa śluza i miejsce spotkania trzech rzek: Wisły, Nogatu i Liwy
- 14. **Piekło** – sprawdź, jak wygląda jedyny kościół w Piekło
- 15. **Rezerwat Las Mątawski** – przejeżdż się jedyną drogą przez najstarszy zachowany las na Żuławach

Korzeniewo

Korzeniewo

Korzeniewo

Janowo

Janowo

Wisła cenniejsza niż złoto, mosty ważniejsze niż stal

Nie było w Polsce drugiej tak ważnej drogi wodnej jak Wisła. Kto miał dostęp do Wisły, ten miał dostęp do rynków zbytu i pieniądze. Kto pobierał cła od statków na Wiśle, ten miał pieniądze w skarbcu i mógł budować armie.

Wisła i dostęp do Bałtyku były kluczowe dla dobrobytu państwa i przez stulecia Polska o Wisłę walczyła. Tak było od czasów krzyżackich aż do II wojny światowej. Ważne były też mosty – o wiele cenniejsze niż stal, z której je zbudowano. Ich rola wzrosła, gdy w XIX w. poprowadzono przez nie kolej. W czasach pokoju mosty łączyły regiony i umożliwiały rozwój gospodarczy. W czasach wojny niszczone je, żeby powstrzymać wroga.

Do 2013 r. mieszkańcy Kwidzyna żyli w mieście leżącym pośrodku najdłuższego, 70-kilometrowego odcinka Wisły pozbawionego mostu. Istniejąca tu sezonowa przeprawa promowa destabilizowała ich życie. Otwarcie mostu pod Kwidzynem było jak otwarcie nowego okna na świat.

Czym dla Powiśla był plebiscyt z 1920 r.?

Gdy po I wojnie światowej ustalano nowe granice, zdecydowano, że na terenie dzisiejszego Powiśla odbędzie się plebiscyt. Mieszkańcy mieli wybrać, czy chcą mieszkać w Polsce, czy w Niemczech. W lipcu 1920 r. Powiśle zagłosowało za Niemcami. Tylko pięć wsi przyznano Polsce – teren ten nazwano Małą Polską.

Agitacja na rzecz odradzającej się po rozbiorach i walczącej z bolszewikami Polski była trudna. Na Powiślu przeważała ludność niemiecka (najwięcej Polaków mieszkało w powiecie sztumskim). Funkcjonowały tu niemiecka administracja, szkoły oraz policja. Niemiecka propaganda oraz bojówki działały bardzo brutalnie i skutecznie. W dodatku z inicjatywy strony polskiej w plebiscycie mogły głosować osoby urodzone na tym terenie, ale już tu niemieszkające. Niemcy ściągnęli na głosowanie tysiące swoich obywateli, którzy już dawno stąd wyjechali.

Wynik głosowania był jednoznaczny: za Prusami Wschodnimi (Niemcami) oddano 97,62% głosów, za Polską – 1,67%. W okresie plebiscytowym odwagą i zaangażowaniem wykazali się polscy działacze, m.in. z rodów Sierakowskich i Donimirskich. Głoszący za Polską i polscy animatorzy byli potem prześladowani. Wielu z nich zapłaciło najwyższą cenę – straciło życie.

Bezpłatna aplikacja Szlak Powiśle 1920

frwd.pl/powisle1920

Barcice

Barcice

Mareza

Kim byli menonici?

W XVI w. w Dolinie Dolnej Wisły zaczęli osiedlać się menonici, którzy w swojej ojczyźnie – Niderlandach – byli prześladowani z powodu wiary. Ponieważ potrafili oni ujarzmiąć podmokłe tereny, pozwolono im tu zostać i praktykować swoje wyznanie.

Menonici byli protestancką grupą wyznaniową, która swoją nazwę przyjęła od jednego z przywódców ruchu – Menno Simonsa. Ludzie ci żyli w rodzinnych wspólnotach. Cechowała ich skromność i pracowitość. Ich wyznanie nie pozwalało na pełnienie eksponowanych stanowisk ani na wstępowanie do wojska. Dlatego gdy król pruski chciał wcielić ich do armii, większość menonitów wyemigrowała do Rosji.

Nieliczni, którzy zostali, zintegrowali się z niemieckim państwem. Po II wojnie światowej, jako obywatele Niemiec, byli traktowani jak wrogowie. Ci, którzy przeżyli wojnę, zostali wysiedleni na Zachód. Po menonitach zostały nad Wisłą stare cmentarze, które zwiedzisz podążając np. turystycznym szlakiem Śladami Menonitów w Dolinie Kwidzyńskiej.

Barcice

Olszanica

Biała Góra i Piekło – tu zaczynają się Żuławy

W Białej Górze Nogat odłącza się od Wisły i zaczyna samodzielną podróż do Zalewu Wiślanego. Atrakcją tego miejsca stanowi olbrzymia śluza, której wielkie wrota przepuszczają np. statki płynące Pętlą Żuławską.

Tuż obok śluzy zobaczysz zabytkowy tzw. Wielki Spust, który regulował spływ rzeki Liwy do Nogatu. To miejsce jest tak niesamowite właśnie dlatego, że to tu spotykają się trzy rzeki i tu kończy się Dolina Dolnej Wisły, a zaczynają Żuławy.

Kawałek za Białą Górą wjedziesz do **Piekła**, które polską nazwę otrzymało po niemieckim *Pieckel*. Zobacz tu kościół z 1920 r. oraz budynek dawnej polskiej szkoły działającej na terenie Wolnego Miasta Gdańska. Najpiękniejszy w Piekle jest punkt widokowy na Wisłę.

Biała Góra

Piekło

Biała Góra

Granajny

Korzeniewo

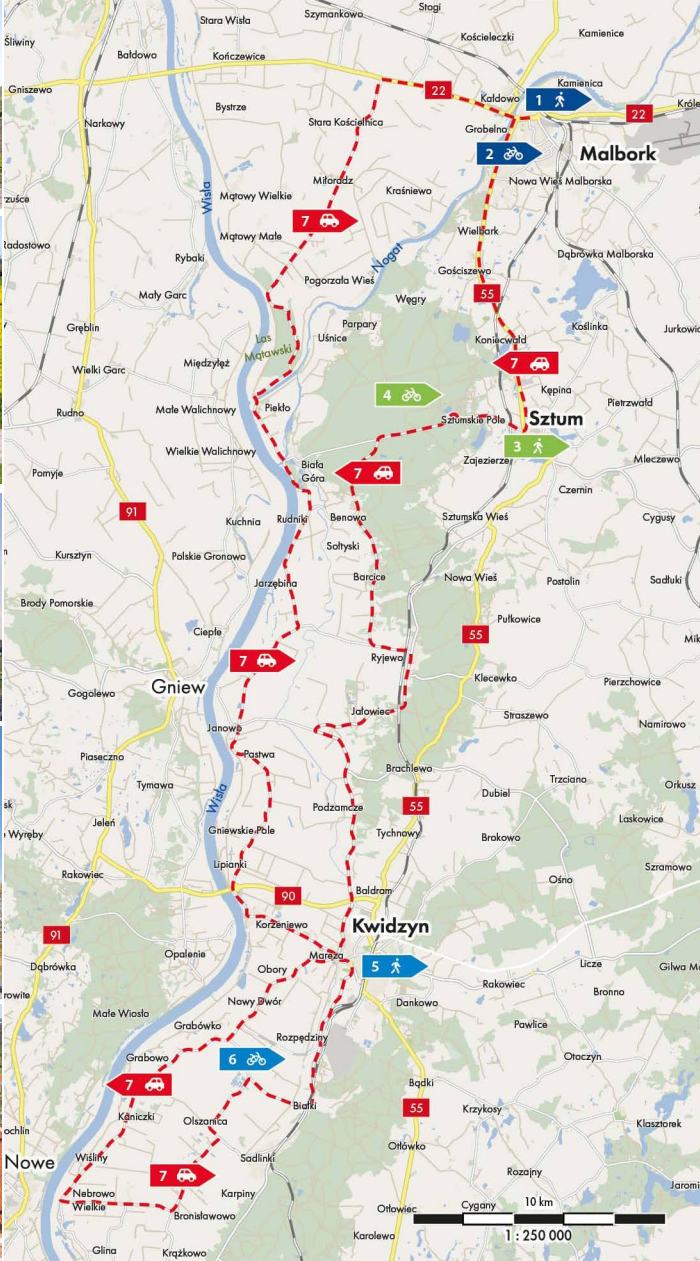
Sztum

Kwidzyn

Malbork

Opracowanie: Kasia i Maciej Marczewscy, Fundacja Ruszaj w Drogę!

Przy współpracy z: Wydział Promocji, Turystyki i Współpracy z Zagranicą w Urzędzie Miasta Malborka, Zespół ds. Promocji Miasta i Komunikacji Społecznej w Urzędzie Miejskim w Kwidzynie, Sztumskie Centrum Kultury w Sztumie

Tekst, koncepcja przewodnika, opracowanie tras wycieczek, projekt graficzny: Kasia i Maciej Marczewscy, www.ruszajwdroge.pl

Konsultacja merytoryczna: Bogdan Mąder, Oddział Przewodnictwa PTTK im. Stefana Dąbny w Malborku

Zasoby graficzne: Mapy © autorzy OpenStreetMap.org, Open Data Commons Open Database License (ODbL), Ikonki FontAwesome.com

Zdjęcia: Fundacja Ruszaj w Drogę!, Urząd Miasta Malborka, Muzeum Miasta Malborka, Urząd Miejski w Kwidzynie, Sztumskie Centrum Kultury, Zakład Fotograficzny Foto-Mono II Sztum (str. 17), Mirosław Gawroński Światzdrona.pl (str. 23), pocztówki ze zbiorów prywatnych J. Liguz (str. 23), Aleksander tubiński (str. 25)

Wydawca: Fundacja Ruszaj w Drogę!, ul. Zielone Wzgórze 25, 83-330 Pępowo, NIP 589-202-45-08

ISBN: 978-83-953228-9-1 (druk), 978-83-965233-0-3 (e-book)

Data aktualizacji: 10.06.2022 r.

Ruszaj w drogę na Powiśle! Zwiedzaj

Malbork, Sztum, Kwidzyn

- ✓ **7** PLANÓW NA 7 DNI NA POWIŚLU I W DOLINIE DOLNEJ WIŚLY
- ✓ **30** STRON PORAD, MAP I OPOWIEŚCI
- ✓ **166** ZDJĘĆ Z MALBORKA, SZTUMU, KWIDZYNA I POWIŚLA

TWÓJ PRZEWODNIK

NA 7 UDANYCH DNI

NA POWIŚLU

Z TYM PRZEWODNIKIEM w 7 dni:

- ✓ **ZWIEDZISZ** 3 gotyckie zamki w Malborku, Sztumie i Kwidzynie
- ✓ **ODNAJDZIESZ** ślady Krzyżaków i pomezańskiej kapituły katedralnej
- ✓ **DOWIESZ SIĘ**, kim byli menonici i co robili Szwedzi na Powiślu
- ✓ **PRZEMIERZYSZ** rowerem fragmenty Wiślanej Trasy Rowerowej
- ✓ **ZOBACZYSZ** fantastyczne widoki na Dolinę Dolnej Wisły
- ✓ **ODPOCZNIESZ** w jednym z najspokojniejszych regionów Polski

Cześć!

Ruszaj z nami w drogę na Powiśle i w Dolinę Dolnej Wisły.

Zwiedzisz tu 3 gotyckie zamki, dotrzesz na menonickie cmentarze i zobaczysz najpiękniejsze widoki na pradolinę Wisły.

Ten przewodnik to gotowy plan na 7 dni w Malborku, Sztumie i Kwidzynie wraz z propozycjami jednodniowych wycieczek po Dolinie Dolnej Wisły i Powiślu.

Rowerem, pieszo, z okien samochodu i pociągu doświadczaj nadwiślańskiego klimatu, podziwaj krajobrazy, odkrywaj nieznanne historie i docieraj do miejsc, które czekają na turystów.

Z naszymi wskazówkami i mapami wykonuj zadania w terenie, odpoczywaj i baw się dobrze na Powiślu.

Kasia i Maciej Marczewscy

Blog, Podcast i Fundacja Ruszaj w Drogę!

www.VisitMalbork.pl

 Kwidzyn
Moje Miasto

SCCK
SZTUMSKIE CENTRUM KULTURY

WYDANIE PIERWSZE
ISBN 978-83-965233-0-3

9 788396 523303

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY